

บทคัดย่อ
ภาษาไทย

ชื่อโครงการ วัฒนธรรมไทยในกรุงเทพฯ จากมุมมองของชาวตะวันตก
ชื่อผู้วิจัย นางสาวเพ็ญลักษณ์ วงศ์จางใจหาญ
หน่วยงานที่สังกัด สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร วังท่าพระ โทร 02 623 6115 ต่อ 1147
แหล่งทุนอุดหนุนการวิจัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีที่เสร็จ กรกฎาคม 2548

งานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมไทยในกรุงเทพฯ จากมุมมองของชาวตะวันตก เป็นงานวิจัยของ
โครงการชุดเรื่อง “การผสมผสานทางศิลปะและวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น : ความสำเร็จ
ด้านภูมิปัญญาของชาวกรุงเทพฯ”

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ชื่อเมือง “กรุงเทพฯ” ไม่ปรากฏในเอกสารใดของชาวตะวันตกเลย แต่
เป็นคำว่า “บางกอก” และธนบุรี ซึ่งเป็นเมืองท่า ด้านเก็บอากรและค่าธรรมเนียมเรือสินค้า และเป็น
พื้นที่ยุทธศาสตร์

ในสมัยกรุงธนบุรี กรุงเทพฯ ถูกเรียกว่ากรุงธนบุรีฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก เป็นเมืองท่า
และมีกรุงธนบุรีฝั่งตะวันตกเป็นเมืองหลวง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่ธนบุรีฝั่งตะวันออก เนื่องจากยังมี
ที่ราบกว้างใหญ่นอกกำแพงเมือง บางกอกจึงเป็นเมืองหลวงและเมืองท่า สมัยนี้เป็นช่วงแรกเริ่มแห่ง
การขยายตัวของกรุงเทพฯ มีการสร้างป้อมและประตูเมืองเพื่อต่อต้านข้าศึก มีการทำการเกษตรกรรม
นอกประตูเมือง มีการตั้งชุมชนชาวต่างชาติและเชลยที่ถูกจับมาเพื่อใช้แรงงานในการสร้างบ้านแปลง
เมือง มีพระบรมราชานุญาตให้ทหารนับถือศาสนาคริสต์ที่มีชำนานารีชาวตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ได้

สมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 การเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีของชาวตะวันตกมีมากและกรุงเทพฯ ยังมี
ฐานะเป็นตัวแทนลักษณะทางวัฒนธรรมของสยาม มีการติดต่อค้าขายกับชาวตะวันตก เช่น นายกลาส
มัลแวนด์ ซิลไวร์ ชาวโปรตุเกส มีการส่งตัวแทนจากอังกฤษเข้าติดต่อด้านการเมืองและการค้า เช่น นาย
แพทย์ จอห์น ครอฟอร์ดและร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางทางการค้าของสยาม อีกทั้งยังเป็น
ศูนย์กลางทางการเมืองการปกครองที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย น้อยถน ทูจจริตคอร์ปชั่น มีระบบชนชั้น
ทางสังคม เป็นเมืองหลวงแห่งพุทธศาสนา มีวิถีชีวิตที่ไม่ค้ำคั่งและเฉื่อยชา

สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคทันสมัย มีการก่อตั้งโรงพยาบาล โดย
สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียได้ทรงจัดส่งเครื่องทำเหรียญเงินขนาดเล็กมาถวายรัชกาลที่ 4 มีการออกเงิน
แปดทองแปซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ระบบเงินตราแบบใหม่ ส่งออกข้าวเป็นสำคัญ ขยายตัวเมือง ชุม

สร้างถนน เช่น ถนนเจริญกรุง สร้างตึกแถวริมถนน ยิ่งแต่คงมีเรือนแพริมน้ำหนาแน่น อาหารหลักมีข้าวกับปลาและมีน้ำพริกผักจิ้มประกอบ ชาวตะวันตกยังมองสยามว่า อนารยะ เนื่องจากการหมอบคลานเป็นการยอมรับการถูกกดขี่ข่มเหง มีการตั้งโรงพิมพ์และวัฒนธรรมการอ่าน และมีธรรมยุติกนิกาย

สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ เนื่องจากการคุกคามของชาติตะวันตกทวีความรุนแรงมากขึ้น มีการขูดคลองเพื่อการคมนาคม สร้างถนน เช่น ถนนราชดำเนิน ชาวตะวันตกเริ่มเกี่ยวจวัฒนธรรมการเกี่ยวหมาก อย่างไรก็ตาม รัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้สตรีแต่งกายแบบยุโรปแต่คัดแปลงให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศของสยาม มีเสื่อราชแปดแตนท์ ยกเลิกการหมอบคลานขณะเข้าเฝ้า มีรถรางและรถไฟ เลิกทาส ตั้งโรงเรียนกรมไปรษณีย์ โทรเลข โรงไฟฟ้า กรมสุขาภิบาล โรงพยาบาลศิริราชและการตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางแต่อย่างไรก็ตาม ชาวตะวันตกก็ยังมองวัฒนธรรมของคนกรุงเทพฯ ในเชิงลบ

ช่วงพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของรัชกาลที่ 6 เจ้าชายวิลเฮล์มแห่งสวีเดนทรงนิพนธ์หนังสือเรื่อง *In the Land of the Sun* โดยกล่าวถึงความเป็นไปต่างๆ ของกรุงเทพฯ เช่น ขบวนพยุหยาตราและริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่คับคั่งไปด้วยฝูงชน การที่รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดฯ ให้สร้างพระราชวังพญาไทและเมืองจำลองดุสิตธานีนั้น เจ้าชายวิลเฮล์มทรงมองว่าเป็นการก้าวออกไปสู่ทิศทางการเมืองการปกครองที่ถูกต้องและได้รับความนิยมนแพร่หลายไปทั่วประเทศ

สมัยรัชกาลที่ 7 ชาวตะวันตกมองเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ด้วยทัศนคติเชิงบวกและได้กล่าวสรรเสริญรัชกาลที่ 7 ไว้ด้วย

ตั้งแต่ช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2500 กรุงเทพฯ เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ประชาชนจากทั่วประเทศเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ จนเกิดปัญหาของเมืองหลายประการ ในมุมมองของชาวตะวันตกแล้วคืออยู่ภายใต้อำนาจรัฐ เกิดวัฒนธรรมยุครัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม

พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ภาคธุรกิจขยายตัว ชาวต่างจังหวัดเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ มากขึ้น เกิดปัญหาโสเภณี ต่างชาติเข้ามาลงทุน ช่วง พ.ศ.2528 มีร้านอาหารจานด่วน ปี พ.ศ.2526 พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรจัดตั้งบริษัทเกี่ยวกับธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคม

ความเจริญก้าวหน้าของกรุงเทพฯ ในช่วง 2 ทศวรรษหลังไม่มีแผนฯ รองรับ ดังนั้น กรุงเทพฯ จึงเป็นภาพชีวิตที่ดูสับสน สภาพความยากจนและความร่ำรวยคละเคล้ากันไป มีอาคารตีกระฟ้าและชุมชนแออัด มีปัญหามลพิษและการจราจรติดขัด

Research Title “Thai Culture in Bangkok from the Westerners’ Viewpoints”

Researcher Miss Penlak Wongchongchaiharn

Office French Section, Department of Western Languages, Faculty of Archaeology,
Silpakorn University, Bangkok, Telephone Number 02 623 6115, Extension
1147

Research Grants from the Institute of Research and Development, Silpakorn University

Year July 2005

Abstract

“Thai Culture in Bangkok from the Westerners’ Viewpoints”

“Thai Culture in Bangkok from the Westerners’ Viewpoints” is part of the main research project titled “The Enduring Integration of Art and Culture of the Early Rattanakosin Period: The Achievements of the People of Bangkok”.

During the Ayutthaya Period, the name “Krungthep” was still unknown. In Western documents, only “Bangkok” and “Thonburi” were mentioned collectively as a port.

During the Thonburi Period, the area of today’s Bangkok was divided into western Thonburi and eastern Thonburi with the Chaophraya River as the natural demarcation line. The administration center was situated on the western bank of the river.

During the reign of King Rama I, the government seat was relocated across the river. Eastern Thonburi or Bangkok then became the capital city and port. In its early days of expansion, the city witnessed the construction of forts and gates as a defensive measure against the enemies. Outside the city wall, the unoccupied land was converted into an agricultural area. Meanwhile, communities of expatriates and captives were established, and missionaries were allowed to propagate Christianity in the Royal Army.

During the reigns of King Rama II and King Rama III, Bangkok saw the arrival of more Westerners on commercial and diplomatic missions; for example, Carlos de Silveira from Portugal, and Dr. John Crawford and Captain Henry Berney from England. The city featured as the trading hub of the Southeast Asian region as well as the country’s bustling political center. However, the members of this highly-stratified Buddhist society maintained an inert attitude towards life.

The reign of King Rama IV experienced the city’s transformation into a modernized society. The royal mint was established after a coin-making machine had been sent to the King as a tribute from Queen Victoria. This machine would be used to produce silver and gold coins as part of the local currency. Furthermore, printing houses were set up. This contributed to the inculcation of a reading habit among the locals. At the same time, the Dhammayut Order was established. Bangkok underwent further expansion. Moats were dug. Roads were built and later flanked by emerging shop houses even though housing still concentrated along the waterways. A major export product was rice, the staple diet usually eaten with fish, dips, and vegetables. Nevertheless, the Westerners continued to view Siam as an uncivilized land partly due to the continued custom of prostration during an audience with the King, which was considered an act of subservience.

As the country faced an increasing threat of colonialism, King Rama V carried on the westernization of Bangkok in the forms of centralized administration, and infrastructures e.g. canals, roads, tram and railway services, post and telegraph services, power plants, and hospitals. Additionally, the King encouraged his courtiers to wear European-styled costumes that had been adapted to suit the local climate such as the Raj pattern shirt. Despite all these, the Westerners still held a negative view of Bangkok. This was partially due to the ongoing habit of betel nut chewing among the uneducated locals, which was considered unhygienic.

Subsequently, in *In the Land of the Sun*, Prince Wilhelm recorded what he had experienced during his visit to Siam as Sweden's representative on the coronation of King Rama VI – the Royal Barge Procession and the banks of the Chaophraya River teeming with onlooking crowds. He commented on the construction of Phayathai Palace, where a utopian community named Dusit Thani was set up, as the King's appropriate move towards democracy since it was the path taken by many civilized countries.

With the Revolution in 1932, the country started to be viewed in a positive light whereas King Rama VII was highly praised by the Westerners.

The 25-year period after the Revolution saw Bangkok undergo tremendous changes which attracted people around the Kingdom seeking employment in the capital city. This, as a result, caused various urban problems. Meanwhile, in the eyes of the Westerners, Thai media fell under the control of Field Marshal Phibulsongkram's nationalist government.

From 1957 on, the growth of the business sector drew more foreign investments, provincial workforce, and, consequently, gave rise to prostitution-related problems. In 1983, Lieutenant-Colonel Thaksin Shinawatra started his telecommunication business. Two years later, fast food chains were introduced.

The last two decades have found Bangkok progressing under poor management, rendering an image riddled with social contrasts. Extreme wealth is juxtaposed with extreme poverty. Skyscrapers and slum areas stand side by side. Nevertheless, the residents in both quarters have to endure common problems of pollution and traffic congestion.